

بررسی عوامل انگیزشی و بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس

جلیل مرادی*

ژیلا آذرکردار**

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی عوامل انگیزشی و بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس از دیدگاه معلمان بود. ۱۵۳ نفر از معلمان ورزش شهرستان سنندج به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته‌ای استفاده شد که عوامل انگیزشی را در دو بعد انگیزش درونی و بیرونی و عوامل بیرونی را در سه بعد دانش‌آموز محور، معلم محور و سازمانی بررسی کرد. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه توسط اساتید مجرب روان‌شناسی و تربیت‌بدنی و روایی سازه آن از طریق تحلیل عاملی تأییدی ($P=0/001$, $df=437$, $AGFI=0/92$) به دست آمد و ضریب پایایی آن در یک مطالعه مقدماتی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0/93$) به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، تی برای گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون تعقیبی استفاده شد. نتایج نشان داد بین عوامل انگیزشی (درونی و بیرونی) و هم‌چنین بین عوامل بازدارنده (دانش‌آموز محور، معلم محور و سازمانی) در آموزش تربیت‌بدنی از دیدگاه معلمان تفاوت وجود داشت. هم‌چنین عامل انگیزش درونی و عامل بازدارنده سازمانی بیشترین تأثیر را بر آموزش تربیت‌بدنی داشت. بنابراین توجه به مؤلفه‌های انگیزشی بر اساس نظریه خودمختاری مانند ایجاد حس شایستگی، استقلال و ارتباط در کلاس‌های تربیت‌بدنی، تشویق والدین به درس تربیت‌بدنی و وجود فضای ورزشی مناسب در مدرسه و مؤلفه‌های بازدارنده از جمله کاهش تعداد دانش‌آموزان و افزایش اعتبارات و بودجه دارای اهمیت بود.

واژه‌های کلیدی: آموزش تربیت‌بدنی، عوامل انگیزشی، عوامل بازدارنده

* استادیار، گروه رفتار حرکتی و روان‌شناسی ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه اراک، اراک، ایران. (نویسنده مسئول)

j-moradi@araku.ac.ir

** کارشناس ارشد رشته مدیریت ورزشی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۵/۲۹

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۳/۱۴

مقدمه

تربیت افراد سالم، اندیشمند و خلاق جهت آینده‌ای مطمئن هدف آرمانی تمام جوامع بشری است، به‌طوری‌که نیل به این مرحله، از اهم اهداف دولتمردان و مردم هر جامعه‌ای است. در چند دهه اخیر، ورزش و تربیت‌بدنی و نقش آن در تندرستی و نشاط یکی از مباحث موردتوجه صاحب‌نظران عرصه پزشکی و ورزش قرار گرفته است (سعادت، ۱۳۸۷). درس تربیت‌بدنی و اجرای فعالیت‌های منظم ورزشی در مدارس و آموزشگاه‌ها یکی از ابزارهای کلیدی و مؤثر رشد نسل آینده محسوب می‌شود. برای دستیابی به این هدف در مدارس، درس ورزش و تربیت‌بدنی تنها درسی است که علاوه بر افزایش تجارب علمی دانش‌آموزان، درصدد است از طریق فعالیت‌های جسمانی تمام ابعاد انسانی از جمله بعد جسمی، روحی، اخلاقی، فرهنگی، حرکتی و اجتماعی را تقویت کند (خلجی، ۱۳۸۷). آموزش عبارت است از فراهم کردن مواد آموزشی و به کار بستن آن‌ها برای رسیدن به اهداف موردنظر (موهنسون^۱، ۲۰۰۸).

درس تربیت‌بدنی نیز مانند سایر درس‌ها، در انتخاب روش تدریس مناسب تحت تأثیر عوامل مختلفی است اما نسبت آموزش‌های مهارتی و جسمانی در درس تربیت‌بدنی بیش از سایر دروس است و لذا در چنین کلاسی فضای آموزشی، امکانات و جمعیت در انتخاب روش تدریس نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. بخش مهم دیگر در مؤلفه آموزش، به ویژگی‌ها و مهارت‌های معلم تربیت‌بدنی مانند مواردی شامل داشتن مدرک تحصیلی، روش تدریس مؤثر، در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و ارزشیابی صحیح برمی‌گردد (خسروی‌زاده، سنه و حقدادی، ۱۳۹۰).

در درس تربیت‌بدنی و ورزش برخلاف سایر دروس، دانش‌آموزان بیشتر متمایل به انجام فعالیت بر اساس نیازها و علائق خود هستند تا آنچه در کتاب یا دستورالعمل‌ها تدوین شده است. ازاین‌رو، افراد مختلف باید به فراخور توانایی خود در برنامه‌ریزی مشارکت داشته باشند تا بتوان با شناسایی اهداف و نیازهای مهم و دارای اولویت، محتوای آموزشی مناسبی فراهم آورد. بااین‌وجود، تاکنون در مورد نیازهای آموزشی درس تربیت‌بدنی مدارس کشور، بررسی‌های زیادی انجام نگرفته است، چون ماهیت و همچنین مشکلات ویژه درس تربیت‌بدنی سبب شده است که اکثر پژوهش‌ها در چند دهه اخیر

1. Mohnsen, B. S.

بر مسائل و مشکلات مختلف این درس متمرکز شوند و نیازهای آموزشی کمتر مورد مقایسه و اولویت‌بندی قرار گیرد، به‌ویژه اینکه هنوز مشخص نیست که از دیدگاه کارشناسان و والدین دانش‌آموزان کدام نیازها اولویت بیشتری دارد و آیا اصولاً توافقی در این زمینه وجود دارد یا خیر (رمضانی نژاد، همتی‌نژاد، محبی و نیازی، ۱۳۸۸). در صورتی که برنامه‌های تربیت‌بدنی در مدارس با توجه به شرایط سنی دانش‌آموزان از نظر جسمی و عقلی تنظیم شود با پیروی از اصولی خاص، حرکات، بازی‌ها و رشته‌های ورزشی را منطقی می‌کند (شفیعی، ۱۳۸۷).

یکی از عواملی که در بحث آموزش تربیت‌بدنی مؤثر است، بحث انگیزش است. انگیزش عاملی برای انتخاب و جهت‌دادن به رفتار و پایداری تا رسیدن به هدف است. ابعاد انگیزش شامل انگیزش درونی و انگیزش بیرونی است. انگیزش درونی در ورزش شامل تهییج، تفریح، علاقه به عمل، فرصتی برای اثبات توانایی‌های خود، بهبود مهارت و لذت بردن از ورزش است. انگیزش بیرونی در جریان تقویت‌های مثبت و منفی که فرد از منابع بیرونی دریافت می‌کند، شکل می‌گیرد و تمایل به ورزش ناشی از انگیزه درونی است که با انگیزه بیرونی تقویت می‌شود (امامی، حیدری نژاد و شفیع‌نیا، ۱۳۹۲).

از طرف دیگر، بسیاری از عوامل هم می‌تواند در بحث آموزش تربیت‌بدنی بازدارنده باشد. عوامل بازدارنده مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی در سه سطح فردی، بین فردی و ساختاری وجود دارد. ۱. عوامل بازدارنده فردی: مانند فشار، افسردگی، عصبانیت، تمایلات مذهبی و غیره. ۲. عوامل بازدارنده بین فردی: مثل عدم تعلق به گروه یا محیط، احساس ناامنی محیطی، تجارب منفی و غیره. ۳. عوامل بازدارنده ساختاری: مثل شیوه زندگی خانوادگی، توانایی مالی خانواده، آب‌وهوا، برنامه کاری، دسترسی، فرصت‌ها (صادق‌زاده و مقامی، ۲۰۱۲). مدل سه‌بعدی عوامل بازدارنده (درونی، بین فردی و ساختاری). موانع درون فردی: بی‌میلی، عدم آگاهی، مشکلات جسمانی یا روانی، موانع اجتماعی: نداشتن همراه، عدم تعلق به گروه یا محیط، احساس ناامنی محیطی، تجارب منفی و موانع مادی: نبود وقت، نبود امکانات، نبود وسیله نقلیه، نداشتن پول (کرافورد، ادگر و جفری^۱، ۱۹۹۱)؛ اما عوامل بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی از نظر جنکینسون و بنسون^۲ (۲۰۱۰) در سه دسته تقسیم‌بندی شده است: عوامل بازدارنده دانش‌آموز محور

1. Crawford, D. W., Jackson, E. L., & Godbey, G.

2. Jenkinson, K. A., & Benson, A. C.

(تنبلی دانش‌آموز، فقدان انگیزه، نداشتن آمادگی بدنی و غیره)، بازدارنده معلم محور (عدم دانش کافی معلم، ناتوانی در ارائه دروس، برنامه‌ریزی ضعیف و غیره) و بازدارنده سازمانی (نداشتن زمان، کمبود اعتبارات، عدم وجود تجهیزات و غیره).

تحقیقاتی زیادی در زمینه عوامل انگیزشی و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی انجام شده است، اما در زمینه عوامل انگیزشی و بازدارنده بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس تحقیقات اندکی انجام شده است. برای نمونه، اسپری، جان وانگ، بیدل و چاتزيسارانتيس^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی برای آزمون نظریه‌های خودمختاری و هدف پیشرفت به این نتیجه رسیدند که دانش‌آموزان در شرایط استقلال صرف‌نظر از دستیابی به هدف، نسبت به شرایط کنترل‌شده شادتر بودند و عملکرد بهتری داشتند. شن، وینگرت، لی، سان و روکاوینا^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی نشان دادند که فقدان انگیزه در تربیت‌بدنی ممکن است به دلایل مختلفی باشد. ابعاد چندگانه بی‌انگیزگی در تربیت‌بدنی باید مورد توجه قرار گیرد و باید در طول تدریس رفع شود. جنکینسون و بنسون (۲۰۱۰) با بررسی موانع انجام فعالیت‌های ورزشی به این نتیجه رسیدند که موانع آموزش به‌طور عمده بنیادی می‌باشند. گرچه دو سوم پاسخ‌دهندگان معلمان را به‌عنوان موانع مشارکت دانش‌آموزان مشخص کرده بودند. رضوی، شعبانی و سجادی (۱۳۹۰) ارزشیابی، شیوه تدریس، تخصص معلمان ورزش، برنامه آموزشی، امکانات، محتوای آموزشی، نگرش (مسئولان، دانش‌آموزان و معلمان)، تجربه معلمان ورزش، بودجه و اهداف آموزشی را از عوامل تأثیرگذار در کیفیت‌بخشی درس تربیت‌بدنی از دیدگاه معلمان ورزش برشمردند. نینگ، ژاوو و لودویک^۳ (۲۰۱۲) به لذت بردن و خودفعالیتی از عوامل پیش‌گو کننده اصلی در سطح فعالیت‌های بدنی دانش‌آموزان اشاره کردند. زاچ و یانویچ^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی نتیجه گرفتند که دانش‌آموزان در شرایط استقلال در انتخاب برنامه درسی تربیت‌بدنی سطح بالاتری از انگیزش را داشتند. هم‌چنین دختران انگیزش بالاتری نسبت به پسران داشتند و مدرسی که برنامه درسی انتخابی تربیت‌بدنی داشتند یک پاسخ روشن‌تری به این پرسش دادند که انتخاب واقعی آن‌ها چیست و چه ارزشی دارد. نیدروکوفلر، هرمان، سیلر و گرلاچ^۵ (۲۰۱۵) در بررسی عوامل مؤثر بر انگیزش در تربیت‌بدنی نشان دادند که

1. Spray, C. M., John Wang, C., Biddle, S. J., & Chatzisarantis, N. L.
2. Shen, B., Wingert, R. K., Li, W., Sun, H., & Rukavina, P. B.

3. Ning, W., Gao, Z., & Lodewyk, K.
4. Zach, S., & Yanovich, E.
5. Niederkofler, B., Herrmann, C., Seiler, S., & Gerlach, E.

عوامل تعیین کننده انگیزش به وسیله معلمان و محیط کلاس تعدیل می شود. جنسیت بر انگیزه و علاقه شخصی معلمان در امید به موفقیت تأثیر داشت و هم چنین با روش تدریس هم افزایی داشت. عامل بعدی ترس از شکست بود که بر علاقه معلم اثر بازدارنده داشت. این یافته ها پیشنهاد می کند که دانش آموزان در تربیت بدنی رفتار خاصی دارند که نیازمند روش های تدریس متفاوت نسبت به سایر کلاس هاست.

در زمینه بررسی عوامل انگیزشی و بازدارنده بر آموزش تربیت بدنی پژوهش های اندکی انجام شده است. با توجه به مسائل و مواردی که به آن ها اشاره شد برنامه ریزی و مدیریت آموزش تربیت بدنی در مدارس از دیدگاه های مختلف باید از ظرافت و روش ویژه ای برخوردار باشد که در این زمینه پژوهش هایی را به طور بنیادی می طلبد. چراکه پرداختن موشکافانه به راه های ایجاد انگیزش و رفع مشکلات و موانع آموزش تربیت بدنی در مدارس می تواند در برنامه ریزی و توجه بیشتر به آموزش تربیت بدنی مؤثر باشد. برای تغییر ساختار برنامه ها، به منظور افزایش عوامل انگیزشی و کاهش موانع، وجود سیستم مدیریتی قوی و متعهد ضروری است. لذا در این پژوهش عوامل انگیزشی و بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت بدنی در مدارس از دیدگاه معلمان تربیت بدنی مورد بررسی قرار گرفت.

روش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و ازلحاظ روش توصیفی - پیمایشی است که به صورت میدانی انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل معلمان تربیت بدنی شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۵ بودند که با مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش استان کردستان تعداد جامعه آماری برابر با (۲۵۱) بود که از این تعداد ۱۲۴ نفر مرد و ۱۲۷ نفر زن است و نمونه آماری با استفاده از روش نمونه گیری مورگان ۱۴۸ نفر تعیین شد که در مجموع اطلاعات حاصل از ۱۵۳ شرکت کننده به صورت نمونه گیری در دسترس جمع آوری و مورد تحلیل قرار گرفت. برای جمع آوری داده ها از پرسش نامه محقق ساخته ای استفاده شد که عوامل انگیزشی را در دو بعد انگیزش درونی و بیرونی و عوامل بیرونی را در سه بعد دانش آموز محور، معلم محور و سازمانی بررسی کرد. با توجه به مجموعه اطلاعات به دست آمده، گزینه ها و سؤالات مورد نیاز به صورت مدون و در قالب پرسشنامه های مربوط به متغیرهای پژوهش تهیه و تدوین شد. پس از تنظیم پرسشنامه اقدام به تأیید روایی و پایایی آن با روش های استاندارد شد و پس از تأیید نهایی پرسشنامه، پرسشنامه ها

در میان نمونه پژوهش توزیع شد. بخش اول پرسشنامه مربوط به اطلاعات فردی شامل جنسیت، وضعیت تأهل، سن، مدرک تحصیلی، سابقه تدریس، مقطع تدریس و کسب مقام ورزشی توسط معلم تربیت‌بدنی بود. بخش دوم پرسشنامه مربوط به پرسشنامه محقق ساخته عوامل انگیزشی و بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس از دیدگاه معلمان شهرستان سنندج بود که شامل ۶۰ سؤال در پنج بعد انگیزش درونی شامل (۲۲ سؤال)، انگیزش بیرونی شامل (۱۰ سؤال)، عوامل بازدارنده دانش‌آموز محور (۸ سؤال)، عوامل بازدارنده معلم محور (۸ سؤال) و عوامل بازدارنده سازمانی (۱۲ سؤال) بود. ابعاد استفاده شده در این پژوهش در بحث عوامل انگیزشی بر اساس پژوهش نیدروکوفلر و همکاران (۲۰۱۵) انتخاب شدند و ابعاد استفاده شده در بحث عوامل بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی بر اساس پژوهش جنکینسون و بنسون (۲۰۱۰) تهیه شدند. پاسخ سؤالات بر اساس مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد با امتیاز یک تا پنج درجه‌بندی شدند. جهت روایی صوری و محتوایی پرسشنامه از نظرات ۱۰ نفر از اساتید روان‌شناسی و تربیت‌بدنی استفاده شد و پیشنهادهای مطرح شده اعمال شد. روایی سازه آن از طریق تحلیل عاملی تأییدی ($P=0/001$, $df=437$, $AGFI=0/92$) به دست آمد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ به صورت کلی $0/93$ محاسبه شد و به صورت جداگانه به ترتیب عوامل انگیزشی بیرونی $83/4$ ، عوامل انگیزشی درونی $81/8$ ، عوامل بازدارنده دانش‌آموز محور $77/1$ ، عوامل بازدارنده معلم محور $90/1$ و عوامل بازدارنده سازمانی $78/7$ محاسبه گردید. از روش‌های آمار توصیفی برای خلاصه کردن و طبقه‌بندی داده‌های خام و محاسبه میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی و درصد فراوانی استفاده شد. سپس اطلاعات به دست آمده پس از اطمینان از طبیعی بودن داده‌ها با استفاده از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، تی برای گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون تعقیبی استفاده شد.

یافته‌ها

ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری مورد بررسی قرار گرفت. میانگین سنی معلمان (۷۴ نفر مرد و ۷۹ نفر زن) شرکت‌کننده در این پژوهش $38/84$ و سابقه تدریس آن‌ها $16/89$ سال بود. 139 نفر ($90/8$ درصد) از معلمان رشته تربیت‌بدنی و 14 نفر ($9/2$ درصد) رشته غیر تربیت‌بدنی بودند که 113 نفر ($73/9$ درصد) از معلمان دارای مدرک

کارشناسی و ۳۰ نفر (۱۹/۶ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. ۱۰ نفر (۶/۷ درصد) نیز دارای مدرک پایین تر از کارشناسی بودند. جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد ابعاد متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد ابعاد متغیرهای پژوهش

متغیرهای تحقیق	آماره	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
انگیزشی	انگیزش درونی	۸۳/۴۳	۱۱/۷۰	۵۳	۱۰۷
	انگیزش بیرونی	۳۶/۴۳	۵/۶۲	۲۱	۵۰
	انگیزش (به‌طورکلی)	۱۱۹/۸۶	۱۵/۸۲	۷۹	۱۵۳
بازدارنده	بازدارنده دانش‌آموز محور	۲۹/۰۷	۴/۴۳	۱۲	۳۸
	بازدارنده معلم محور	۲۸/۴۱	۸/۳۸	۱۰	۸۳
	بازدارنده سازمانی	۴۴/۸۴	۶/۳۸	۲۵	۵۹
	بازدارنده (به‌طورکلی)	۱۰۲/۳۰	۱۵	۵۱	۱۵۳

ابتدا جهت بررسی طبیعی بودن متغیرهای پژوهش از آزمون کولموگروف اسمیرنف استفاده شد. نتایج نشان داد که سطح معناداری کلیه ابعاد عوامل انگیزشی و عوامل بازدارنده بیشتر از ۰/۰۵ بود. با توجه به طبیعی بودن متغیرهای مذکور از آزمون‌های پارامتریک جهت تحلیل داده‌ها استفاده شد. برای تأثیر عوامل انگیزشی و بازدارنده بر آموزش تربیت‌بدنی از آزمون تی ساده استفاده شد و میانگین عوامل انگیزشی و بازدارنده با میانگین نظری (۳) مقایسه شد. نتایج نشان داد که میانگین نمونه در عوامل انگیزشی $(t(152)=18/01, P=0/001)$ و عوامل بازدارنده $(t(152)=15/01, P=0/001)$ با میانگین جامعه تفاوت معناداری دارد. هم‌چنین برای مقایسه میانگین عوامل انگیزش بیرونی و درونی از آزمون تحلیل واریانس درون‌گروهی استفاده شد. ابتدا مفروضه‌های آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرر بررسی شد. نتایج آزمون کرویت موخلی نشان داد که مفروضه کرویت برقرار نیست بنابراین از آزمون تحلیل واریانس تعدیل‌یافته با استفاده از اسپیلون گرین هاوس گیسر استفاده شد که نتایج نشان داد بین میانگین‌های انگیزش درونی و بیرونی تفاوت معناداری وجود دارد $(\eta^2=0/96, P=0/001)$ ، $(F(1, 152)=3/90)$. با توجه به مقایسه میانگین‌ها، از دیدگاه معلمان تربیت‌بدنی مؤلفه‌های انگیزش درونی اهمیت بیشتری در آموزش تربیت‌بدنی نسبت به مؤلفه‌های انگیزش

بیرونی دارد. برای مقایسه مؤلفه‌های عوامل بازدارنده در معلمان تربیت‌بدنی از آزمون تحلیل واریانس درون‌گروهی با تکرار روی عامل‌های مورداندازه‌گیری استفاده شد. مشابه با تحلیل قبلی فرضیه کرویت موخلی مورد تأیید قرانگرفت لذا از آزمون تحلیل واریانس تعدیل‌یافته با استفاده از اسپیلون گرین هاوس گایسر استفاده شد که نتایج آن را در جدول ۳. مشاهده می‌کنید.

جدول ۳. مقایسه عوامل بازدارنده (دانش‌آموز محور، معلم محور و سازمانی) مؤثر بر آموزش

تربیت‌بدنی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار اف	سطح معناداری	اندازه اثر
عوامل	۲۶۴۷۷/۰۵	۱/۷۲	۱۵۳۳۵/۳۶	۷۵۴/۸	۰/۰۰۱	۰/۷۵
خطا	۸۴۵۶/۹	۲۶۲/۴۳	۳۲/۲۲			

نتایج نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین میانگین‌های عوامل بازدارنده (دانش‌آموز محور، معلم محور و سازمانی) در آموزش تربیت‌بدنی از دیدگاه معلمان وجود دارد. به‌منظور مقایسه میانگین مؤلفه‌های عوامل بازدارنده و تعیین اینکه میان کدام یک از آنها تفاوت معنادار وجود دارد، آزمون تعقیبی بونفرونی مورد استفاده قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. مقایسه دوبه‌دوی میانگین مؤلفه‌های عوامل بازدارنده

متغیر	مؤلفه‌ها	تفاوت میانگین‌ها	خطای استاندارد	سطح معناداری
عوامل بازدارنده	دانش‌آموز محور - معلم محور	۰/۶۶	۰/۶۵	۰/۹۴
	دانش‌آموز محور - سازمانی	-۱۵/۷۷	۰/۴۶	۰/۰۰۱
	معلم محور - سازمانی	-۱۶/۴۳	۰/۶۶	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌نمایید، نتایج آزمون تعقیبی بونفرونی نشان داد که تفاوت معناداری بین میانگین‌های عوامل بازدارنده معلم محور و دانش‌آموز محور با عوامل سازمانی وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل انگیزشی و بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس از دیدگاه معلمان شهرستان سنندج بود. علت پرداختن به این موضوع این امر بوده است که عوامل انگیزشی و بازدارنده از دیدگاه معلمان را بررسی کرده و از این طریق نقاط قوت و ضعف آن را به صورت جامع مشخص نماییم. نتایج نشان داد که از نظر معلمان تربیت‌بدنی نقش عوامل انگیزشی و بازدارنده در آموزش تربیت‌بدنی به طور معناداری از میانگین نظری بالاتر است. همچنین از نظر معلمان تربیت‌بدنی عوامل انگیزشی درونی نسبت به عوامل انگیزشی بیرونی بر آموزش تربیت‌بدنی تأثیر بیشتری دارد. آخرین یافته این پژوهش این بود که بین میانگین‌های عوامل بازدارنده دانش‌آموز محور و معلم محور با عوامل سازمانی تفاوت معناداری وجود دارد، به این صورت که عوامل بازدارنده سازمانی و عوامل بازدارنده معلم محور به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس دارند.

اولین یافته این پژوهش این بود که متغیر عوامل انگیزشی به طور معناداری از میانگین نظری بالاتر است. به عبارت دیگر، از دیدگاه معلمان تربیت‌بدنی، عوامل انگیزشی در آموزش تربیت‌بدنی در مدارس اهمیت زیادی دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش‌های امامی و همکاران (۱۳۹۲)؛ اسپری و همکاران (۲۰۰۶)؛ شن و همکاران (۲۰۰۹)؛ نینگ و همکاران (۲۰۱۲)؛ و آن هیردن (۲۰۱۴) و زاچ و یانوویچ (۲۰۱۵) همخوانی دارد. زاچ و یانوویچ (۲۰۱۵) عوامل انگیزشی را یکی از مؤلفه‌های مهم در پیشرفت و آموزش برشمردند و بر توسعه و گسترش عوامل انگیزشی در آموزش و یادگیری به‌ویژه در فعالیت‌های جسمانی تأکید کردند. در تبیین نتایج پژوهش حاضر می‌توان عنوان کرد با توجه به اهمیت فعالیت‌های ورزشی و تربیت‌بدنی و نقش آن در سایر ابعاد زندگی انسان، افزایش انگیزش دانش‌آموزان از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابراین در این راستا به معلمانی کارآزموده و مجرب نیاز است که درس تربیت‌بدنی را به صورت درسی با اهمیت به دانش‌آموزان معرفی کند. یافته‌های پژوهش نشان داد از نظر معلمان تشویق والدین و اهمیت آن‌ها به تربیت‌بدنی به عنوان امری مهم در آموزش و به عنوان یکی از عوامل انگیزش بیرونی معلمان را بیشتر راغب به امر آموزش تربیت‌بدنی خواهد کرد. از آنجایی که والدین با اکثر معلمان در رابطه با درس فرزندانشان در ارتباط هستند، لازم است که در

زمینه درس تربیت‌بدنی نیز با معلمان تربیت‌بدنی ارتباط مؤثر داشته و به انگیزش فرزندان و شرکت مؤثر در کلاس‌های تربیت‌بدنی کمک کنند.

در ادامه نتایج پژوهش نشان داد که مطابق با دیدگاه معلمان تربیت‌بدنی عوامل انگیزش درونی نسبت به عوامل انگیزش بیرونی در آموزش تربیت‌بدنی اهمیت بیشتری دارند. این نتایج بر اساس نظریه خودمختاری^۱ قابل توجیه است. نظریه خودمختاری بیان می‌کند که انگیزش درونی تحت تأثیر برآورده شدن سه نیاز اساسی روانی به نام‌های استقلال، شایستگی و وابستگی است. احساس استقلال در هنگام انجام کار منجر به یک حالت روان‌شناختی ویژه‌ای می‌شود که این حالت باعث می‌شود فرد احساس کند خروجی‌های کاری تحت تأثیر عملکرد خود وی قرار دارد و به وسیله محیط بیرون کنترل نمی‌شود. این حالت روان‌شناختی نیز منجر به شکل‌گیری انگیزش درونی برای انجام کار می‌شود (کوواس، ۲۰۰۸). بر اساس این نظریه، انگیزش درونی یک نیروی طبیعی است که رفتار را در غیاب پاداش‌ها و فشارهای بیرونی نیرومند می‌کند. بر اساس نظریه خودمختاری، انگیزش درونی از نیازهای روانی ارگانیزمی، کنجکاوی شخصی و تلاش‌های فطری برای رشد ناشی می‌شود. چون انسان‌ها از نیازهای روانی فطری برخوردار هستند (ریو، ۲۰۰۶). نتایج این پژوهش مبنی بر تأثیر بیشتر انگیزش درونی در فرآیند آموزش، با یافته‌های نولز، پلی‌تر، کلمنت و والرند^۳ (۲۰۰۰) همسو است که یادآور شدند انگیزش درونی یک ویژگی اساسی است که افراد موفق در زمینه تحصیلی از آن برخوردارند. مطالعات قبلی در داخل کشور نیز بر تأثیر انگیزش درونی در اشتیاق تحصیلی و ادامه تحصیل و افزایش عملکرد دانش‌آموز تأکید کرده‌اند (نعامی و پیریایی، ۱۳۹۱؛ متقی، یزدی، بنی‌جمالی و درویزه، ۱۳۹۳). هم‌چنین انگیزش درونی را به‌عنوان بعد مهمی در شایستگی معلمان مطرح کردند (جاویدان، علی‌اسماعیلی و شجاعی، ۱۳۹۷). در تبیین این نتایج می‌توان عنوان کرد که وجود انگیزه طی فرایند یادگیری و آموزش لازم و ضروری است. به‌طورکلی، هر چه جهت‌گیری‌های انگیزشی درونی‌تر می‌شود، عملکرد دانش‌آموزان در فعالیت‌های یادگیری و بدنی بهتر شده و تمایل آن‌ها به تربیت‌بدنی بیشتر می‌شود. ازاین‌رو دانش‌آموزانی که خود انگیزه‌مند و برای خود اهداف آموزشی تعیین می‌کنند از موفقیت بیشتری

1. self-determination theory
2. Rio, J. M.

3. Noels, K. A., Pelletier, L. G., Clément, R., & Vallerand, R. J.

برخوردارند زیرا زمانی که یادگیرندگان فعالیت‌های خود را بر اساس علائق درونی خود انتخاب و انجام دهند، به‌طور طبیعی بر روی آن‌ها تمرکز بیشتری خواهند داشت و نیروی بیشتری را صرف انجام آن فعالیت‌ها خواهند کرد، در مقایسه با زمانی که مجبور به انتخاب یک فعالیت شوند و یا به دلایل بیرونی آن عمل را انجام دهند (جنکینسون و بنسون، ۲۰۱۰). افزون بر این افرادی که دارای انگیزش درونی هستند بیشتر به قضاوت‌های خود متکی هستند. همین امر موجب می‌شود توجه خود را به «خود فعالیت» معطوف کنند و به کیفیت و کمیت پاداشی که می‌خواهند دریافت کنند نیندیشند؛ در نتیجه از موفقیت بالاتری برخوردار گردند.

مقایسه میانگین عوامل بازدارنده مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی با میانگین نظری نشان داد که از دیدگاه معلمان تربیت‌بدنی نقش عوامل بازدارنده از حد متوسط بالاتر است. این نتایج با یافته‌های نادریان، ذوالاکتاف و مشکل‌گشا (۱۳۸۸)؛ رضوی و همکاران (۱۳۹۰)؛ جنکینسون و بنسون (۲۰۱۰) همسو است. این پژوهشگران نیز در پژوهش‌های خود به بررسی موانع و عوامل بازدارنده در انجام فعالیت‌های ورزشی و آموزش پرداخته بودند که اکثریت آنان عدم توجه مسئولان به ورزش، وجود فرهنگ نامناسب، کمبود وقت و زمان، وضعیت اقتصادی و عدم سرمایه‌گذاری لازم در توسعه فعالیت‌های ورزشی را دخیل می‌دانستند. علاوه بر این، نتایج نشان داد از نظر معلمان تربیت‌بدنی بین عوامل بازدارنده دانش‌آموز محور و معلم محور با عوامل سازمانی در آموزش تربیت‌بدنی تفاوت معناداری وجود دارد. در این پژوهش عوامل بازدارنده سازمانی و عامل بازدارنده معلم محور به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را بر آموزش تربیت‌بدنی در مدارس داشته‌اند. تعداد زیاد دانش‌آموزان در کلاس به‌عنوان یکی از موانع مهم در آموزش تربیت‌بدنی مطرح شده است. با توجه به اینکه درس تربیت‌بدنی یکی از دروس نظری-عملی در نظام آموزشی است، بنابراین در فرصت و زمان محدود امکان آموزش آن برای تمامی دانش‌آموزان میسر نیست. هم‌چنین از دیدگاه معلمان، فضاهای محدود و کوچک مدارس یکی از عوامل بازدارنده در امر آموزش تربیت‌بدنی است. بعضی از عوامل از جمله عدم دسترسی به تسهیلات زیرساختی (امکانات، سالن، وسایل ورزشی و غیره)، عدم حمایت کافی سازمان آموزش و پرورش از ورزش، کمبود اعتبارات و بودجه، وضعیت اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان از مهم‌ترین عوامل بازدارنده در آموزش تربیت‌بدنی بود. در پژوهش‌های قبلی در زمینه موانع اجرای طرح‌های ملی آموزش و پرورش نیز به این نتایج

اشاره شده است. اکثر تحقیقات موانع اجرای این طرح‌ها را ساختاری دانستند. برای نمونه، رضانژاد، سیدعامری، کاشف و داداش‌زاده (۱۳۹۳) مهم‌ترین چالش‌های طرح ملی شنا (سباح) را کمبود اعتبارات، کافی نبودن امکانات، محدودیت دسترسی به استخرها، عدم همکاری وزارت ورزش، نرخ بالای تعرفه استخرها عنوان کردند و پیشنهاد کردند که با برنامه‌ریزی منظم، تخصیص منابع مالی کافی و نظرخواهی از کارشناسان مجری طرح، مربیان و متخصصان رشته شنا، می‌توان مشکلات موجود را حل کرد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر، نبود ابزار روا و پایا در زمینه سنجش عوامل انگیزشی و بازدارنده در آموزش رشته تربیت‌بدنی بود که از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی، عوامل مذکور هم مدنظر قرار گیرد. به‌طورکلی می‌توان نتیجه گرفت افزایش عوامل انگیزش درونی شامل علاقه دانش‌آموز به ورزش و معلم ورزش، فراهم کردن چالش‌های بهینه و اجازه داشتن برای خلاقیت و تأکید بر پیشرفت فردی، می‌تواند تحول بزرگی در آموزش تربیت‌بدنی در مدارس پدید آورد. همچنین به‌منظور افزایش انگیزش درونی و بیرونی آموزش تربیت‌بدنی باید اقدام به برگزاری کلاس‌هایی کرد که در آن والدین به اهمیت درس تربیت‌بدنی پی ببرند تا بدین‌وسیله والدین فرزندان را به جدیت و فعالیت در این درس تشویق نمایند و بدین ترتیب معلمان انگیزش کافی برای آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس داشته باشند. بر اساس نتایج این پژوهش، هرچه عوامل بازدارنده شامل عوامل سازمانی، معلم‌محور و دانش‌آموز محور کاهش یابد کیفیت آموزش تربیت‌بدنی بالاتر می‌رود در نتیجه آموزش تربیت‌بدنی بهتر و مؤثرتر خواهد بود. در نهایت توصیه می‌شود مدیران و مسئولین تربیت‌بدنی با رفع موانع بازدارنده، موجبات آموزش بهتر و مطلوب‌تر را فراهم کنند. با توجه به اینکه کمبود بودجه و تسهیلات ورزشی در مدارس یکی از موانع بازدارنده برای اجرای صحیح آموزش تربیت‌بدنی در مدارس است، توصیه می‌شود مدارس از طریق سازمان آموزش و پرورش با مکان‌ها و باشگاه‌های ورزشی ایجاد ارتباط نمایند تا ساعتی از کلاس‌های درس تربیت‌بدنی در این مکان‌ها برگزار گردد. بنابراین جهت بالا بردن کیفیت آموزش تربیت‌بدنی در مدارس ضروری است که مدیران و مسئولین امر برای تعدیل و به حداقل رساندن عوامل بازدارنده برنامه‌ریزی‌های لازم و مؤثر را اعمال نمایند. علاوه بر آن با فرهنگ‌سازی برای افزایش عوامل انگیزشی مؤثر بر آموزش تربیت‌بدنی

در مدارس را فراهم کنند تا بدین وسیله سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان که آینده‌سازان کشورمان هستند بهبود و بهره‌وری آنان افزایش یابد.

منابع

- خسروی‌زاده، ا.، سنه، ا. و حقدادی، ع. (۱۳۹۰). وضعیت برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۶ (۲۳)، ۱۶۲-۱۸۳.
- خلجی، ح. (۱۳۸۷). اصول و مبانی تربیت‌بدنی، چاپ دوم. تهران: دانشگاه پیام نور.
- رضانژاد، ر.، سیدعامری، م. ح.، کاشف، م. و دادش‌زاده، م. (۱۳۹۳). بررسی موانع و چالش‌های طرح ملی آموزش شنا (طرح سبح) در استان آذربایجان غربی، همایش بین‌المللی مدیریت، تهران، موسسه سفیران فرهنگی مبین، https://www.civilica.com/Paper-ICOM01-ICOM01_0088.html
- رضوی، م. ح.، شعبانی بهار، غ. ر. و سجادی، ا. (۱۳۹۰). تحلیل عوامل تأثیرگذار در کیفیت‌بخشی درس تربیت‌بدنی مدارس راهنمایی از دیدگاه معلمان ورزش، پژوهش‌نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ۷ (۱۴)، ۱۰۳-۱۱۲.
- رمضانی نژاد، ر.، رحمانی‌نیا، ف. و تقوی تکیار، ا. (۱۳۸۸). بررسی انگیزه‌های شرکت‌کنندگان در ورزش‌های همگانی در فضاهای روباز، مدیریت ورزشی، ۲ (۱)، ۵-۱۹.
- رمضانی نژاد، ر.، همتی نژاد، م. ع.، محبی، ح. و نیازی، م. (۱۳۸۸). بررسی نیازهای آموزشی درس تربیت‌بدنی و ورزش مدارس متوسطه ایران، پژوهش در علوم ورزشی، ۲ (۲۳)، ۳۱-۴۶.
- سعادت، ح. (۱۳۸۷). تحرک رمز سلامت سایت www.irib.com
- متقی، ش.، یزدی، م.، بنی‌جمالی، ش. و درویزه، ز. (۱۳۹۳). ارتباط معلم - دانش‌آموز و تصمیم به ادامه یا ترک تحصیل: نقش واسطه‌ای: نقش واسطه‌های انگیزش خود تعیین‌گری و عملکرد تحصیلی. نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۸ (۲۷)، ۳۵-۵۸.
- نادریان، م.، ذوالاکتاف، و. و مشکل‌گشا، ا. (۱۳۸۸). موانع مشارکت ورزشی زنان و ارتباط آن‌ها با انگیزه. پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ۱۳ (۷)، ۱۴۵-۱۵۶.
- نعامی، ع. و پیریایی، ص. (۱۳۹۱). رابطه ابعاد انگیزش تحصیلی با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم یدب ها رستانی شهر اهواز. نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۶ (۱۶)، ۲۹-۴۲.

References

- Crawford, D. W., Jackson, E. L., & Godbey, G. (1991). A hierarchical model of leisure constraints. *Leisure sciences*, 13(4), 309-320.

- Emami, S., heydarinejhad, s., & Shafinya, P. (2013). Motivational factor analysis of student participation in university's intramural activities. *Research on Sport Science*, 2(5), 65-80. [In Persian]
- Jenkinson, K. A., & Benson, A. C. (2010). Barriers to providing physical education and physical activity in Victorian state secondary schools. *Australian Journal of Teacher Education* (Online), 35(8), 1.
- Khalaji, H. (2008). *Principles of physical education* (Second Edition ed.). Tehran: PNU. [In Persian]
- Khosravizadeh, E., Saneh, A., & Haqhdady, A. (2012). A study of the status of physical education curriculum in high schools of markazi province. *Journal of Curriculum Studies*, 6(23), 162- 183. [In Persian]
- Kuvaas, B. (2008). A test of hypotheses derived from self-determination theory among public sector employees. *Employee relations*, 31(1), 39-56.
- Mohnsen, B.S. (2008). Teaching middle school physical education: A standards-based approach for grades 5-8: Human Kinetics.
- Motaghi, S., Yazdi, S., Bani jamali, S., & Darvizeh, Z. (2015). Teacher-Student Relationship and Decision to Continue or Drop Out: The Mediating Role of Self-Determination Motivation and Educational Performance. *Journal of Research in Educational Systems*, 8(27), 35-58. [In Persian]
- Naami, A., & Piryaee, S. (2012). The Relationship between Dimensions of Academic Motivation and Academic Achievement in Third Year High School Students in Ahvaz. *Journal of Research in Educational Systems*, 6(16), 29-42. [In Persian]
- Naderian, M., Zolaktaf, V., & Moshkelgosha, E. (2010). Barriers to sport participation of women and their relation to motivation. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 1(7), 145-156. [In Persian]
- Niederkofler, B., Herrmann, C., Seiler, S., & Gerlach, E. (2015). What influences motivation in physical education? A multilevel approach for identifying climate determinants of achievement motivation. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 57(1), 70.
- Ning, W., Gao, Z., & Lodewyk, K. (2012). Associations between socio-motivational factors, physical education activity levels and physical activity behavior among youth. *The ICHPER-SD Journal of Research in Health, Physical Education, Recreation, Sport & Dance*, 7(2), 3.
- Noels, K. A., Pelletier, L. G., Clément, R., & Vallerand, R. J. (2000). Why are you learning a second language? Motivational orientations and self-determination theory. *Language learning*, 50(1), 57-85.
- Ramezanehghad, R., Hematineghad, M., Mohebi, H., & Neyazi, S. M. (2009). Investigate the educational needs of physical education and sport course in iranian high schools. *Research on Sport Science*, 1(6), 13-30. [In Persian]
- Razavi, S. M., Shaabanibahar, S. M., & Sajjadi, S. A. (2012). Analysis of factors affecting the quality of physical education course in middle schools from the perspective of physical education teachers. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 7(14), 103-112. [In Persian]
- Rezaneghad, R., seydameri, M., Kashef, s.M., & Dadashzadeh, M. (2014). Investigate the barriers and challenges of swimming lessons of national plan (sabab) in azarbaijan province. Paper presented at the *International Conference of Management*. http://www.civilica.com/Paper-ICOM01-ICOM01_0088.html
- Rio, J. M. (2006). Motivation and emotion. *Sayyed Mohammadi Y. (translator)*. Tehran: Virayesh.
- Saadati, H. (2008). *Mobility is the key to the health.*, from www.irib.com. [In Persian]

- Sadeghzadeh, M. H., & Maghami, M. (2012). Study and analysis of inhibitory factors of female students for participation in recreational sport activities. *European Journal of Experimental Biology*, 2(4), 1245-1249.
- Shen, B., Wingert, R. K., Li, W., Sun, H., & Rukavina, P. B. (2010). An amotivation model in physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 29(1), 72-84.
- Spray, C. M., John Wang, C., Biddle, S. J., & Chatzisarantis, N. L. (2006). Understanding motivation in sport: An experimental test of achievement goal and self determination theories. *European journal of sport science*, 6(01), 43-51.
- Van Heerden, J. P. (1987). *Evaluation methods of the physical science course for the secondary teacher's diploma at black colleges of education* (Doctoral dissertation, University of Johannesburg).
- Zach, S., & Yanovich, E. (2015). Autonomy, choice, and pupils' motivation—are they really related? *Advances in Physical Education*, 5(02), 84.

